

ENERGIYA TEJAMKOR TEKNOLOGIYALARNI O'ZLASHTIRISHDA SOLIQ IMTIYOZLARINING ROLI

PROGNOZLASHTIRISH VA MAKROIQTISODIY
TADQIQOTLAR INSTITUTI

TAYYORLOVCHI

MAKRO LOYIHA
TASHQI IQTISODIY FAOLIYAT LOYIHA

Energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etishda soliq imtiyozlarining roli

1.1 Soliq imtiyozlari va kam energiya iste'mol qiladigan korxonalar

"Critical junctions" - tanqidiy birikmalar yondashuvi (Gonsales-Eguino, 2015) va "Political Networks" - siyosiy tarmoqlar kabi qarashlar (Nussbaumer va boshq., 2012) qonunchilik ko'pincha jarayonlarga, aniqrog'i oldingi voqealar asosida chiqadigan qonunlarga ta'sir etadi deb qarashadi. Bu esa tashqi ta'sir va kutilmagan shoklar sharoitida mavjud qarorlarni odatdagidan ancha oldin ko'rib chiqish va o'zgartirish kiritish imkoniyatini yaratdi. Fosterning (2000) fikriga ko'ra, iqtisodiy shoklar korxonalarda konservatizmni zaiflashtiradi va o'zgarishlarga moyillikni oshiradi - "regulation glass doors". Fransiya, Germaniya va Buyuk Britaniyada yashil iqtisodiyotga o'tish dasturlarini o'rganish borasidagi adabiyotlar mavjud an'anaviylikdan qochib, yangi imkoniyatlarga yo'l ochishga undaydi. COVID-19 epidemiyasi mamlakatlarning mavjud vaziyatga yangicha qarashlariga, yashil tiklanish dasturlari uchun o'z eshiklarini ochishlariga hamda o'zlarining "yashil" tiklanish dasturlarini ishlab chiqishlariga turtki berdi.

1-gipoteza: Soliqlarni kamaytirish strategiyasi kam energiya iste'mol qiladigan korxonalar uchun moliyaviy cheklovlarni yengillashtirishi mumkin.

1.2 Korxonalar va ularning innovatsion faoliyati uchun rag'bat

"Yashil" tiklanish dasturlarini ishlab chiqishda nafaqat "yashil" va "iqtisodiy tiklanish", balki "makro-iqtisodiy siyosat"ni ham e'tiborga olish kerak. Izlanish natijalari shuni ko'rsatadiki, bandlik darajasi yuqori bo'lgan hududlar ko'proq mehnat talab qiladigan tarmoqlar uchun "yashil tiklanish" fondlarini tashkil etishga moyildirlar, shuningdek, eksportga yo'naltirilgan davlatlar esa sanoat sohasini modernizatsiya qilish uchun ko'proq investitsiya yo'naltirishga majbur bo'ladilar. Bundan tashqari, hukumatlar o'zlari manfaatdor bo'lgan bunday "yashil" texnologiyalar yoki tarmoqlarga ko'proq resurslarni qayta ajratishi mumkin. Atrof-muhitning barqarorligini ta'minlash uchun iqtisodiy muhim jihatlarni ijtimoiy-ekologik nuqtai nazardan ustun qo'yish odatiy hol bo'lganligi sababli, jamiyat va insonlar unga qo'shimcha xarajatlarni **ijtimoiy, ekologik va vaziyat** nuqtai nazaridan yondashgan holatda amalga oshirishadi.

2-gipoteza: Biznes faoliyati ko'rsatkichlari pastroq bo'lgan korxonalarda energiya xarajatlarini kamaytirish uchun yangi texnologiyalarga investitsiya kiritish ehtimoli yuqoriroq bo'lishi mumkin.

2. Metodologiya

2.1 Ekonometrik model

Ushbu tadqiqotda soliqlarni kamaytirish siyosati doirasida energiya kam iste'mol qiladigan korxonalarining energiya tejamkor texnologiyalarga ko'proq sarmoya kiritishning ahamiyatini aniqlash uchun "Difference-In-Difference" yondashuvidan foydalanildi. Panel ma'lumotlardan esa "yashil" iqtisodiy dasturlar, samaradorlik va "yashil" innovatsiyalar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashda foydalanildi. Ushbu tadqiqot quyidagi ekonometrik model orqali baholandi:

$$I = \beta_0 + \beta_1 \times Post_t + \beta_2 \times Treat_i + \beta_3 \times Post_t \times Treat_i + \beta_i \times X_{i,t} + \mu_t + \gamma_i + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

$I_{i,t}$ mustaqil bo'lmagan (endogen) o'zgaruvchi bo'lib, "yashil" texnologiyalarni rivojlantirishga sarflangan jami aktivlarning ulushi sifatida aniqlanadi. $Post_t$ dummy o'zgaruvchi, soliq kamaytirish dasturi kuchga kirgandan keyingi holat 1 aks holda 0 deb belgilab oldindi. Bu bizning eksperiment va taqqoslash guruhlarimiz o'rtasida bo'linuvchi bo'lib xizmat qiladi. Agar korxonalar energiya tejamkor texnologiyalarni o'zlashtirsa, 1 aks holda esa 0 deb olinadi. Soliq imtiyozlari korxonalarining rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishini aniqlash uchun biz β_3 parametriga qaraymiz. Bundan

tashqari, Tobinning Q o'zgaruvchisi, korxonalar hajmi va korxonalar tashkil etilgan vaqt va boshqa ikkilamchi o'zgaruvchilar ham hisobga olindi.

2.2 Ma'lumotlar

Xitoy provinsiyalari kesimida sanoat korxonalarining statistik ma'lumotlari Xitoy Fond bozori va buxgalteriya tadqiqotlari ma'lumotlar omboridan (CSMAR) olindi. Har bir korxonaning asosiy xususiyatlari va uning moliyaviy faoliyati, moliyaviy hisobotlari va moliyaviy hisobotlaridan turli xil moliyaviy ko'rsatkichlar ma'lumotlar to'plamiga kiritildi.

2.3 Asosiy tahlil natijalari

2017-yilda Xitoyning Shandun provinsiyasi hukumati yuqori texnologiyalardan foydalanuvchi korxonalar uchun 15 foizlik daromad soliqlari bo'yicha imtiyozlar taklif etdi. Tahlil natijalari energiya tejamkor texnologiyalarni o'zlashtirgan korxonalariga berilgan soliq imtiyozlari energiya tejamkorligini 14 foizga oshishiga olib keldi.

1-jadval. Regressiya natijalari

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	Probit	Tobit	Fixed Effect	Probit	Tobit	Fixed Effect
Post	-0.788*** (0.007)	0.021*** (0.002)	-0.019*** (0.003)	0.031 (0.021)	0.004*** (0.002)	-0.004 (0.005)
Treat	-0.077 (0.111)	-0.005*** (0.003)	0.021*** (0.007)	0.031** (0.012)	0.013*** (0.001)	0.021*** (0.003)
DID Effect	0.090*** (0.019)	0.008*** (0.002)	0.004*** (0.002)	0.021*** (0.000)	0.005*** (0.002)	0.005*** (0.003)
Sales Growth	0.067*** (0.031)	0.009*** (0.003)	0.007*** (0.006)	-0.005 (0.061)	-0.003*** (0.000)	0.005** (0.004)
Tobin's Q	0.071*** (0.022)	0.006*** (0.003)	0.009*** (0.003)	-0.008 (0.007)	0.006*** (0.000)	0.005*** (0.000)
Firm Size	0.087*** (0.021)	0.009*** (0.003)	0.005*** (0.001)	0.081*** (0.021)	-0.007*** (0.000)	-0.006*** (0.000)
Firm Age	0.088*** (0.021)	0.006*** (0.003)	0.007*** (0.004)	-0.679*** (0.022)	-0.012*** (0.000)	-0.007*** (0.000)
Constant	-1.088*** (0.399)	-0.004*** (0.002)	0.251*** (0.007)	-2.341*** (0.459)	0.170*** (0.007)	0.121*** (0.009)
Year	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Industry	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Observations	31141	31141	31141	31141	31141	31141
R-squared	0.431	0.344	0.171	0.133	0.231	0.221

3. Xulosa

Ushbu tadqiqotda energiya tejamkor korxonalariga soliq imtiyozlarining ta'siri o'rganildi. Korxonalarining choraklik statistik ma'lumotlari Difference-in-Difference regressiya usulidan foydalangan holda tahlil qilindi. Dunyo bo'ylab ko'plab davlatlar iqtisodiyotni rivojlantirishni rag'batlantirish maqsadida intensiv yoqilg'i infratuzilmasi va energiya ishlab chiqarish sohalarida ekologik cheklovlarni joriy etmagan va "yashil" iqtisodiyotga o'tishni ortga surib kelgan. Tahlil natijalari resurslardan samarali foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilishda fiskal siyosat muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Bundan tashqari, korxonalar COVID-19 pandemiyasidan keyingi yashil iqtisodiyotga o'tish davrida raqobatbardoshlikni saqlab qolish va o'sish strategiyasi asosini texnologik rivojlanish tashkil etishi o'z isbotini topdi. Energiya tejamkor texnologiyalardan foydalanish korxonalarda moliyaviy cheklovlarni bartaraf etishga yordam beradi. Bu esa o'z navbatida korxonalarda yangi texnologiyalarga kiritiladigan investitsiyalarni oshishiga olib keladi.

Tahlillar soliq imtiyozlari korxonalarining joriy majburiyatlari, likvidiligi va ichki pul oqimi kabi biznes ko'rsatkichlari yaxshilanganligini ko'rsatdi. Bular innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va korxonalarini rivojlantirish uchun investitsiyalarni oshirish imkoniyatini beradi. Shuningdek, soliq imtiyozlari kam energiya sarflaydigan korxonalarining boshqaruv va moliyaviy xarajatlarini kamaytirib, ularning moliyaviy barqarorligini yaxshilaydi va rivojlanishga turtki beradi. Natijada, ushbu kam energiya sarflaydigan korxonalarining rentabelligi ortib, rivojlanish uchun ko'proq imkoniyatga ega bo'ladi. COVID-19 pandemiyasining tarqalish tezligi ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, fiskal rag'batlantirish siyosati kam energiya sarflaydigan korxonalarining innovatsion faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Yuqoridagi natijalarni inobatga olib, mamlakatda energiya tejamkor texnologiyalarni rivojlantirishda soliq imtiyozlarini taqdim etish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqilishi lozim. Zero bu energiya tejamkor korxonalarining yangi texnologiyalarni o'zlashtirishi bilan bog'liq qo'shimcha xarajatlarini kamayishiga olib keladi.

Adabiyotlar ro'yxati

- Foster, V., Tre, J.-P., & Wodon, Q. (2000). Energy prices, energy efficiency, and fuel poverty. *Latin America and Caribbean Regional Studies Programme. Washington, DC: World Bank.*
- González-Eguino, M. (2015). Energy poverty: An overview. *Renewable and Sustainable Energy Reviews, 47*, 377–385.
- Nussbaumer, P., Bazilian, M., & Modi, V. (2012). Measuring energy poverty: Focusing on what matters. *Renewable and Sustainable Energy Reviews, 16*(1), 231–243.